

Evliyâ, gezip gördüğü dünyayı nasıl kokladı?

Nuran Tezcan, 'Seyyahın Kitabı - Evliyâ Çelebi Üzerine Makaleler' isimli kitabında Evliyâ'nın, gezip gördüğü dünyayı nasıl kokladığını, bu kokuyu sayfalarına nasıl taşıdığının yanıtlarını arıyor. Tezcan "Bugün hâlâ yaşadığını bize hatırlattığı gibi kendi döneminin de nefesini bugüne taşıyor" diyor.

■ Ortaya çıkışı bile bugün hâlâ hikâyelerle anılan Evliyâ Çelebi'ye ve Seyahatnâmesi'ne nasıl yaklaşılacağı, tarihimizde ve yazılı geleneğimizde nasıl bir yerde konumlandırılacağı konusunda tartışmalar sürüyor. Mesela; büyük bir eser olduğu gerçeği ve bu eserin hangi kapsamlarla değerlendirileceği...

İşin içine 'hikâye' tabiri girince akla takılan kimi sorular da gün yüzüne çıkıyor. Mesela, Evliyâ'nın kaleme aldıklarının gerçek olup olmadığı. Evliyâ'nın tuhaf alemlerden söz ettiği ve bunun gerçekliği pek de yansıtmadığı, dolayısıyla Seyahatnâme'nin sahih bir kaynak olarak ele alınamayacağı noktasında birleşen görüşler var. Seyahatnâme yazarını salt bir hikâyeci olarak görmek bile onun değerinden bir şey eksiltmez. Çünkü dönemin yazı dünyasına göre kullandığı çok farklı dili, henüz bugün adı konabilmiş modern anlatım teknikleri ve bir roman kahramanı olabilecek derinlikteki kendi karakteriyle Evliyâ dün olduğu gibi bugün de anlam üretmeye devam ediyor.

Dolayısıyla Evliyâ'nın ürettiklerinin peşine her geçen gün yeni bir araştırmacı katılıyor. Nuran Tezcan da onlardan biri. Tezcan, Seyahatnâme literatürüne yıllardır emek verip katkıda bulunmakta. Şimdi de yılların emeği makalelerini 'Seyyahın Kitabı' adıyla bir araya getirdi Tezcan. **Kitap**,

"Yazılışından 350 yıl sonra hâlâ çok heyecan veren bir eser" diyor Seyahatnâme için Tezcan. Tezcan'ı Seyahatnâme üzerine düşünürken

heyecanlandıran Evliyâ'nın Asya'dan Avrupa'ya, Avrupa'dan Afrika'ya, Anadolu'dan Balkanlar'a, Kafkasya'dan İran'a, büyük Avrupa şehirlerinden Nil boyu kabilelerine Osmanlı coğrafyasını 50 yıl boyunca adım adım dolaşıp bunları kaleme almasının yanında büyük bir edebiyat eseri ortaya çıkarması. **Kitapta** toplanan makalelerde de daha çok Evliyâ Çelebi'nin bu yönüyle ilgileniyor zaten.

'Seyahatnâme'yi verdiği bilgilerin ötesinde, bir edebiyat eseri olarak özgün anlatım gücünü, çağının zihniyetinin iz düşümünü ve Evliyâ Çelebi'nin sıradışı kişiliğini incelediğini belirtiyor Tezcan. Evliyâ'nın, gezip gördüğü dünyayı nasıl kokladığı, bu kokuyu sayfalarına nasıl taşıdığı ve Seyahatnâme'nin nasıl hâlâ soluk alıp vermekte olduğunun

yanıtlarını arıyor böylelikle. Seyahatnâme için 'soluk alıp verme' önemli bir tabir çünkü bu eserin bugün hâlâ yaşadığını bize hatırlattığı gibi kendi döneminin de nefesini yazdıklarına taşıdığını anlatıyor. Kimi zaman han odalarında menakıb dinledi Evliyâ Çelebi, kimi zaman da çarşıların kalabalığına karışıp değişik kültürlerin insanlarıyla tanıştı. Zengin konaklarına misafir oldu, dağ başlarında, terk edilmiş kalelerde bir ateşin etrafına toplanmış başıbozuklarla dertleşti. Ve bunların hepsini yazdı. Yazarken ne yaptığının farkında mıydı, devrinin çok ötesinde bir eser ortaya koyduğunun bilincinde miydi? Bu soruların yanıtlarına net cevaplar vermek pek mümkün değil ama bugün artık Seyahatnâme'nin çok önemli bir noktaya konumlandığı açık.